

Cvetje s polja modroslovskega.

(Spisal dr. Fr. L.)

(Dalje).

13. O telesih v obče.

Čitatelj, ki je dosedanje razkladanje dobro premislil, lahko loči različne stvari, ker vé, da niso vse jednake. Zlasti lahko loči take, katere otiplje z rokami in jih vidi z očmi, in take, ki se ne dadó tipati in videti. Kos kruha vidi, tiplje, okuša; srčnosti pa ne more tipati, še manj okušati. Take stvari, ki se dadó tipati, imenujemo navadno *telesa*. Seveda mislimo ob tej besedi najprej na človeška telesa, a tukaj nam pomenja telo mnogo več: tudi kos kruha, kamen, steklenica vode, dim — vse je telo. Zaradi tega pravimo znanstveno tako-le: Telo je tista sestavljena podstat (substancija), ki je razsežna, to je: dolga, široka in visoka. Zato namreč telesa vidimo in tipamo, ker so razsežna, ker se razprostirajo v prostoru; razsežna pa so, ker so sestavljena iz delov. Ko bi se pa kakoršnakoli stvar prav nič ne prostirala, ko bi ne bila ne dolga, ne široka, ne visoka, temveč popolnoma jednovita, ne bi je mogli zaznati s svojimi telesnimi čutili.

O takih stvaréh torej bomo govorili najprej. Zdi se, da bo to razkladanje najložje, ker se telesa kar silijo našim očem in drugim čutom. Toda čeprav je lahko videti telesa po zunanje, ni pa tako lahko dognati, kaj je bistvo teles, iz katerih delov so sestavljena, zakaj so razsežna in katere so njih poglavitne lastnosti. Zato so pa modroslovci že marsikaj učili o telesih, kar se ne vjema z resnico.

Omenili smo že poprej (str. 98) LEVKIPA in DEMOKRITA. Ta dva sta učila, da so telesa

sestavljena iz jako majhnih delcev ali koscev, ki se ne dadó nikakor več razdeliti ali razkosati. Zato sta imenovala te dele nedeljive ali atome, in njih nauk se imenuje atomizem. Ta nauk pravi nadalje, da so ti deli različno veliki in težki, a gibljejo se raznotero sem in tje, in iz tega gibanja se narejajo razne stvari in naposled vesoljni svet, četudi ni v gibanju nobenega reda. Med starimi modroslovci je sprejel EPIKUR ta nauk; med novejšimi pa jih je od BAKONA VERULAMSKEGA naprej prav mnogo, ki tako učé. Tudi dandanes misli premmnogo učenjakov - prirodoslovcev, da je ta nauk jedino pravi. Naslanjajo se na prirodoznanstvo; posebno kemija ali nauk o notranjih premembah teles — tako trdé — zahteva, da si mislimo vsa telesa sestavljena iz neizrekljivo majhnih, nerazdeljivih delcev, atomov; od teh sta pa vedno po dva ali jih je po več skupaj, in sicer tako, da so te skupine atomov v jednem telesu čisto jednake; imenujemo jih molékule. Po tem nauku je med dvema molékulama nekoliko prostora in celó med atomi, čeprav so ti prostori silno majhni. Vsak atom in vsaka molékula ima pa tudi razne moči; moč deluje od jednega atoma do drugega: včasih se držita s tisto močjo skupaj, včasih pa se odganjata ali odbijata.

Zagovorniki tega nauka se radi sklicujejo na to, da se prav dobro vjema ž njihovimi računi, skoro tako, da vedó malone število atomov in molékul v kakem prostoru.

Drugi modroslovci pa so se lotili tega vprašanja drugače. Saj telesa prav za prav ne vi-

Materinska ljubezen.